

УДК:371.134:159.922.7

О.Є. Шульженко
jhenka2507@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ФАХІВЦЯ ДЛЯ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З АУТИЧНИМИ ДІТЬМИ

Відомості про автора: Шульженко О.Є., Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, науковий співробітник відділу організації наукових досліджень, Київ, Україна,
E-mail: jhenka2507@gmail.com

Contact: Shulzhenko O. Ye., Dragomanov National Pedagogical University, scientific research officer of the department of scientific research organization, Kyiv, Ukraine. E- mail: jhenka2507@gmail.com

Шульженко О.Є. Дослідження емоційного благополуччя в контексті формування емоційної стійкості фахівця для корекційної роботи з аутичними дітьми. В статті представлені результати емпіричного дослідження емоційного благополуччя студентів – корекційних педагогів, як одного з компонентів їх емоційної стійкості. Визначено поняття «емоційне благополуччя» в психологічній структурі майбутнього фахівця з корекційної роботи із аутичними дітьми. Встановлено, що ряд фахівців мають недостатній рівень особистісної підготовки в сприйнятті дитини з аутистичним спектром порушень, несформований рівень знань про клініко-психологічні особливості аутизму (когнітивний компонент), умінь та навичок (поведінковий компонент) професійного спілкування, дестабілізація емоцій по причині агресивних, тривог, фобій, вербальних емоцій дитини (особистісний компонент). Виявлено, що емоційні переживання фахівців блокують природно благополучний процес взаєморозуміння з аутичною дитиною і родиною, де вона виховується. Зроблено припущення, що в основі емоційної стійкості майбутнього корекційного педагога лежить один із факторів його реалізації – емоційне благополуччя. Зроблено кореляційний аналіз та отримано його дані, що говорять, що по мірі підвищення емоційного благополуччя, підвищуються показники: взаємодії з іншими людьми; виконувати ведучу роль та брати відповідальність на себе за корекційний результат, а також створити комфортну психологічну атмосферу; задоволення від спілкування, формувати у дитини відчуття затишку, знижувати рівень конфліктності, негативізму, страхів, фобій у аутистичної нозології дітей. Під час дослідження приділено увагу характеристикам емоційного благополуччя

студентів – корекційних педагогів, з метою глибокого впливу на ефективність та якість взаємодії з аутичними дітьми. Виявлено, що досліджувані притаманні такі якості: здібність входити в емоційний резонанс з оточуючими – співчувати, професійно оцінювати та коригувати афективну поведінку дитини. Зроблено висновок, що всі компоненти емоційного потребують подальшого розвитку.

Ключові слова: емоційна стійкість, емоційне благополуччя, майбутні фахівці – корекційні педагоги, аутичні діти, корекційний процес.

Шульженко А.Е. Исследование эмоционального благополучия в контексте формирования эмоциональной стойкости специалиста для коррекционной работы с аутичными детьми. В статье приведены результаты эмпирического исследования эмоционального благополучия студентов-коррекционных педагогов, как одного из компонентов их эмоциональной стойкости. Установлено понятие «эмоциональное благополучие» в психологической структуре будущего специалиста по коррекционной работе с аутичными детьми. Установлено, что ряд специалистов имеют недостаточный уровень личностной готовности в принятии ребёнка с аутистическим спектром нарушений, несформированный уровень знаний об клинко-психологических особенностях аутизма (когнитивный компонент), умений и навыков (поведенческий компонент) профессионального общения, дестабилизация эмоций по причине агрессивных, тревожных, фобических, вербальных эмоций ребёнка (личностный компонент). Выведено, что эмоциональные переживания специалистов блокируют естественный благополучный процесс взаимодействия с аутичным ребёнком и семьёй, где он воспитывается. Сделано предположение, что в основе эмоциональной стойкости будущего коррекционного педагога лежит один из факторов её реализации – эмоциональное благополучие. Сделан корреляционный анализ и получены его данные, которые говорят, что по мере повышения эмоционального благополучия происходит повышение показателей взаимоотношений с другими людьми, выполнять ведущую роль и брать ответственность на себя за коррекционный результат, а именно: создать во время работы с аутичным ребёнком психологический комфорт, удовольствие от общения, формировать у ребёнка ощущения уюта, снижать уровень конфликтности, негативизма, страхов, фобий у такой нозологии детей. В проведении исследовании уделено внимание характеристикам эмоционального благополучия студентов – коррекционных педагогов, с целью глубокого влияния на эффективность и качество взаимодействия с аутичными детьми. Выведено, что исследуемым присущи такие качества: способность входить в эмоциональный резонанс с

окружающими – сопереживать, профессионально оценивать и корректировать аффективное поведение ребёнка и его близких. Сделан вывод, что все компоненты эмоционального благополучия сформированы у будущих специалистов недостаточно и требуют дальнейшего развития.

Ключевые слова: эмоциональная стойкость, эмоциональное благополучие, будущие специалисты – коррекционные педагоги, аутичные дети, коррекционный процесс.

Shulzhenko O. Ye. The study of emotional prosperity in the context of the creation of the emotional firmness of a specialist for corrective work with autistic children. In the article presents the results of empirical research of emotional well-being of students-correctional teachers, as one of components of their emotional stability. The concept of "emotional prosperity" is established in the psychological structure of the future specialist in corrective work with autistic children. It has been determined that a number of specialists have insufficient level of personal readiness in accepting a child with an autistic spectrum of disorders, an unformed level of knowledge about the clinical and psychological features of autism (cognitive component), skills (behavioral component) of professional communication, destabilization of emotions due to aggressive, phobic, verbal emotions of the child (personality component). It has been revealed that the emotional experiences of specialists block the natural, safe process of interaction with an autistic child and family, where he is brought up. The assumption is made that the emotional stability of the future correctional teacher is based on one of the factors of its realization - emotional prosperity. A correlation analysis has been made and its data have been obtained, it was revealed that as if the emotional prosperity increases, the indicators of relationships with other people increase as well. The person is capable to take the lead and take responsibility for the corrective result, namely: during work with an autistic child create a psychological comfort, pleasure from communication, to form a child's sense of comfort, to reduce the level of conflict, negativism, fears, phobias in such a nosology of children. The study focuses on the emotional prosperity of students - correctional pedagogues, with a view to profound influence on the effectiveness and quality of interaction with autistic children. It is revealed that the researched possess such qualities: the ability to enter into emotional resonance with others - to empathize, professionally evaluate and correct the affective behavior of the child and his loved ones. It is concluded that all the components of emotional prosperity are formed for future specialists and are not sufficient and need further development.

Key words: emotional stability, emotional prosperity, future specialists - correctional teachers, autistic children, correctional process.

Актуальність дослідження. Емоційна сфера особистості має значний вплив на будь яку трудову діяльність. Інтенсивність розумової діяльності, підвищенні вимоги, які ставлять зміст, форми і методи вузівського навчання призводять до підвищення рівня емоційної напруги студентів. Така напруга може перешкоджати досягненню студентами стану емоційного благополуччя. У свою чергу емоційне благополуччя – це той стійкий позитивний та комфортний емоційний стан, який підвищує загальний рівень якості життя особистості, забезпечує ефективність функціонування особистості у різних сферах діяльності тощо.

Виклад основного матеріалу. Поняття емоційного благополуччя досліджувалось чималою кількістю авторів – як вітчизняних, так і зарубіжних. Проте, досить фактично немає досліджень, спрямованих на вивчення емоційного благополуччя у контексті досліджень емоційної стійкості фахівця який здійснює *корекційний вплив на подолання аутистичних розладів у дітей та підлітків*. Це пов'язано з особливими проявами негативізму, агресії, самоагресії, криків, вокалізацій у аутичної людини. Психологічний захист такої особи проявляється у відчуженні, індіферентності, усамітненні, розкачуванні, кружлянні, зокрема зануренні у свій власний внутрішній світ. Основна роль у корекційному процесі під час подолання аутистичних порушень належить корекційному педагогу. Разом з тим, до поняття фахівця, що надає корекційні послуги такій категорії осіб ми додаємо спеціальних(практичних)психологів, логопедів, реабілітологів, психотерапевтів, педіатрів, вихователів, реабілітологів тьюторів (осіб, що опікуються аутичною дитиною під час занять та уроків). Практика корекційної роботи з аутичними дітьми показує, що ефективність корекційної роботи з ними напряму залежить від емоційної стійкості фахівця, зокрема від його емоційного благополуччя, яке розуміється як результат адекватного завершення циклічного процесу емоційного переживання людини, необхідною умовою якого є проходження емоції (позитивної або негативної) по емоційним рівнями, починаючи з чуттєвого і закінчуючи вегетативним [4].

Основна мета підготовки студентів (майбутніх фахівців) до роботи з аутичними дітьми полягає в тому, щоб на основі практичної корекційної роботи з аутичними дітьми підвищити рівень психолого-педагогічної готовності майбутніх педагогів до розв'язання проблем з аутичними дітьми, сформувані концептуальні уявлення про суть даного феномену, необхідні знання, уміння і навички попередження, діагностики і корекції проявів аутизму. Остаточний результат –високий рівень готовності корекційного педагога до роботи з аутичними дітьми. Для корекційної роботи з аутичними дітьми майбутній фахівець має бути емоційно благополучним, показники якого збігаються із емоційно стійкою особистістю

Таким чином, реалістичність життя з аутичною дитиною, про яку ми писали у наших публікаціях, є надзвичайно складною та драматичною, і тому фахова підтримка і батьків, і спеціалістів є важливою складовою корекційно-виховного процесу не розгубитися в складних психологічних ситуаціях, миттєво відреагувати, спокійно та виважено застосувати прийоми, що заспокоюють та стабілізують психічний стан аутичної дитини, суттєво допоможуть їй в житті

При цьому емоція зароджується на чуттєвому рівні і, пройшовши проміжні рівні (емоційно-психологічний і тілесний), завершується на вегетативному, а процес емоційного переживання умовно протікає за схемою: «почуття-міміка-вегетатика». [1]

Емоційне благополуччя також може розглядатися в контексті значення емоцій в житті людини, функцій, які вони виконують. Емоційне благополуччя людини пов'язане як з характером пережитих емоцій, так і з можливістю і вмінням ці емоції висловлювати. Відтак, можемо говорити про те, що **емоційне благополуччя** – це показник успішності емоційної регуляції людини, показник того, наскільки ефективно та повноцінно емоції можуть виконувати свої функції у житті окремого індивіда. Також емоційне благополуччя може розглядатись як невід'ємна і складова частини психологічного благополуччя особистості в цілому. В такому випадку, **емоційне благополуччя** – інтегральна характеристика (інтегральне переживання), де сконцентровані почуття, зумовлені успішним (або неуспішним) функціонуванням всіх сторін особистості.

В ряді досліджень (наприклад, автор Л. Тарабакіна) **емоційне благополуччя** розглядається як синонім поняттю емоційне здоров'я, і характеризуються як складова частина психологічного здоров'я людини, яка на основі функціонування ситуативно-орієнтовного, адаптаційно-цільового та особистісно-діяльнісного рівнів забезпечує єдність наступаючого та безперервного; дозволяє зберігати цілісне емоційне ставлення до себе і до світу, перетворювати негативні емоції і породжувати позитивно забарвлені переживання. [5]

Підсумовуючи, можемо сказати, що **емоційне благополуччя** – це багатовимірне явище, яке визначає емоційне самопочуття, є показником успішності емоційної регуляції людини, а також нерозривно пов'язане з її психологічним благополуччям. Емоційне благополуччя характеризується як стійко-позитивний, комфортно-емоційний стан, який є основою ставлення людини до світу і впливає на особливості переживань, пізнавальну сферу, емоційно-вольову, стиль переживання стресових ситуацій, стосунки із оточуючими людьми. Емоційне благополуччя формується на основі емоційної поведінки дитини, емоційного ставлення дитини до сім'ї та емоційного прийняття своїх батьків.

Емоційна стійкість – це стійкість емоційних станів до негативних впливів (як зовнішніх, так і внутрішніх). Це – одне з

основних умов збереження активності навіть у складних ситуаціях. Емоційна стійкість – інтегральна властивість психіки, що виражається у здатності долати стан зайвого емоційного збудження при виконанні складної діяльності. Вона зменшує негативний вплив сильних емоційних впливів, попереджає виникнення дистресу, сприяє прояву готовності діяти в напружених ситуаціях. Це один з психологічних факторів надійності, ефективності та успішності діяльності. Саме емоційна стійкість як якість особистості в екстремальних умовах забезпечує перехід психіки на новий високий рівень активності. До **показників емоційної стійкості** можемо віднести: а) правильне сприйняття обстановки, її аналіз і оцінка, прийняття рішень, послідовність і безпомилковість дій до досягнення цілей (*на рівні пізнавальних процесів*) та б) точність рухів, тембр, швидкість і виразність мовлення; зміни в зовнішньому вигляді (вираз обличчя, погляд, міміка тощо) – *на рівні поведінкових реакцій* [2, 3]. Передумови емоційної стійкості – в змісті емоцій, почуттів, переживань, динаміці психіки в залежності від потреб, мотивів, волі, підготовленості, інформованості, готовності особистості до виконання тих чи інших завдань.

На основі проведеного **кореляційного аналізу**, можемо говорити про те, що у досліджуваних показники за шкалою **емоційного благополуччя** прямо корелюють із наступними шкалами: раціональний канал емпатії ($r=0,82$), емоційний канал емпатії ($r=0,64$), інтуїтивний канал емпатії ($r=0,77$), установки, що сприяють емпатії ($r=0,45$), проникаюча здатність емпатії ($r=0,75$), загальний рівень емпатії (0,89), ідентифікація в емпатії (0,43), комунікативний потенціал (0,34), виражена поведінка у сфері афекту в міжособистісних взаєминах (0,82), поведінка у сфері афекту, якої потребує індивід від оточуючих у своїх міжособистісних взаєминах, інтенсивність якої буде для нього прийнятною (0,83), виражена поведінка у сфері контролю в міжособистісних взаєминах (0,76), виражена поведінка індивіда у сфері включення (0,54), очікуване позитивне ставлення від інших (0,62) (Рис. 1 Кореляційні зв'язки із шкалою емоційного благополуччя).

Оскільки зв'язок між емоційним благополуччям та перерахованими шкалами прямий, можемо говорити, що при зростанні рівня емоційного благополуччя відбувається зростання показників цих шкал і навпаки – при зростанні показників шкал зростає рівень емоційного благополуччя.

Із зростанням показників емоційного благополуччя відбувається зростання готовності досліджуваних до того, аби у взаєминах із іншими людьми виконувати ведучу роль та брати на себе відповідальність із цим пов'язану і навпаки. Із зростанням показників емоційного благополуччя відбувається зростання тенденції досліджуваних до пошуку нових людей та нових знайомств, яка ґрунтується на відчуттях затишку, комфорту та задоволення, які виникають у досліджуваних у товаристві людей, під час спілкування із ними та навпаки.

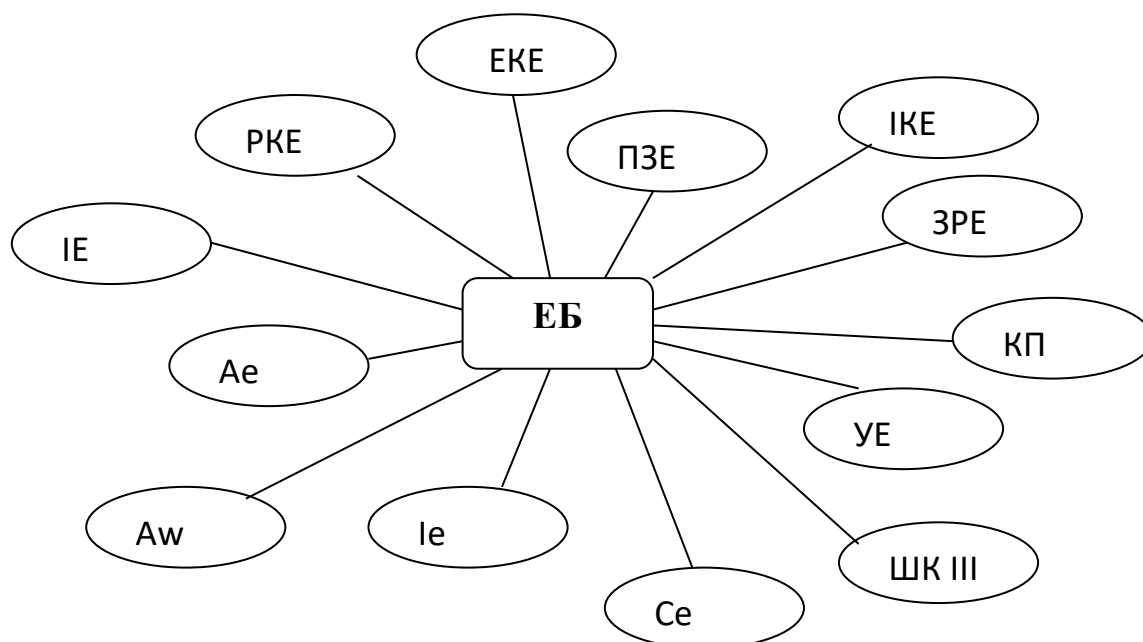

Рис. 1 Кореляційні зв'язки із шкалою емоційного благополуччя

Умовні позначення:

ЕБ – емоційне благополуччя, ЕКЕ – емоційний канал емпатії, РКЕ – раціональний канал емпатії, ІКЕ – інтуїтивний канал емпатії, ЗРЕ – загальний рівень емпатії, УЕ – установки, що сприяють/перешкоджають емпатії, ПЗЕ – проникаюча здатність емпатії, ІЕ – ідентифікація в емпатії, КР – комунікативний потенціал, ШК III – очікуване позитивне ставлення від інших, Ае – виражена поведінка у сфері афекту в міжособистісних взаєминах, Аw – поведінка у сфері афекту, якої потребує індивід від оточуючих у своїх міжособистісних взаєминах, інтенсивність якої буде для нього прийнятною, Се – виражена поведінка у сфері контролю в міжособистісних взаєминах, Іе – виражена поведінка індивіда у сфері включення.

За результатами нашого дослідження можемо також говорити і про те, що із зростанням показників емоційного благополуччя у досліджуваних відбувається зростання рівня розвитку комунікативних здібностей, полегшується встановлення контактів із оточуючими та знижується рівень конфліктності і навпаки. Ця якість фахівця необхідна для корекційної роботи як з аутичними дітьми, так і з їхніми рідними. Із зростанням показників емоційного благополуччя відбувається збільшення схильності досліджуваних до того, аби налагоджувати близькі та емоційні взаємини із достатньо великою кількістю людей, у той час у них відбувається і зростання вимог до оточуючих стосовно того ж таки налагодження емоційно насичених, близьких та із високим рівнем довіри міжособистісних стосунків і навпаки.

Чим вищий рівень емоційного благополуччя, тим для досліджуваних в більшій мірі притаманна спрямованість уваги, сприйняття і мислення на сутність будь-якої іншої людини, зокрема з особою з аутизмом, – на її стан, проблеми, поведінку; вони привертають увагу своєю «побутовістю», доступністю та відкритістю, що дозволяє

людям, які їх оточують, неупереджено виявляти його сутність, розкривати свої переживання та внутрішній світ. Для досліджуваних в більшій мірі притаманна здатність входити в емоційний резонанс з оточуючими – співпереживати. Емоційна чуйність в даному випадку стає засобом «входження» в енергетичне поле партнера. Співучасть і співпереживання виконують роль зв'язуючої ланки, провідника від суб'єкта емпатії до об'єкта емпатії і навпаки. Вища здатність людини бачити поведінку партнерів, діяти в умовах дефіциту вихідної інформації про них, спираючись на досвід, що зберігається в підсвідомості. На рівні інтуїції закриваються і узагальнюються різноманітні відомості про партнерів. Інтуїція менше залежить від оцінкових стереотипів, ніж осмислене сприйняття партнерів. У них активніше та ефективніше діють різноманітні канали емпатії, що досягається шляхом усунення перешкод з боку установок особистості. Для досліджуваних із зростанням показників емоційного благополуччя відбувається розвиток комунікативних властивостей людини, які дозволяють створювати атмосферу відкритості, довіри, задушевності та навпаки. У них розвивається вміння зрозуміти іншого на основі співпереживань, можливості поставити себе на місце партнера, що досягається завдяки легкості, рухливості та гнучкості емоцій, здатності до наслідування і навпаки.

Відтак, загалом можна говорити про тісний взаємозв'язок показників емоційного благополуччя із показниками рівня емпатії досліджуваних та різних її компонентів (каналів). Таким чином із зростанням рівня емоційного благополуччя відбувається зростання рівня емпатійності у досліджуваних студентів – корекційних педагогів.

Показники за шкалою **загального рівня емпатії** у досліджуваних корелюють із показниками таких шкал як: емоційне благополуччя ($r=0,89$), комунікативний потенціал ($0,29$), очікуване позитивне ставлення від інших ($0,73$), самоінтерес ($0,39$), відношення інших ($r=0,45$), саморозуміння ($0,45$), виражена поведінка у сфері афекту в міжособистісних взаєминах ($r=0,86$), поведінка у сфері афекту, якої потребує індивід від оточуючих у своїх міжособистісних взаєминах, інтенсивність якої буде для нього прийнятною ($r=0,75$), виражена поведінка у сфері контролю в міжособистісних взаєминах ($r=0,75$), виражена поведінка індивіда у сфері включення ($r=0,27$) (Рис. 2 Кореляційні зв'язки із шкалою загального рівня емпатії, Додаток Є, Додаток Є.1)

Оскільки показники за всіма шкалами прямо корелюють із показниками шкали загального рівня емпатії, то можемо говорити про те, що із зростанням показників за цими шкалами відбувається зростання загального рівня емпатії та навпаки. Із зростанням показників загального рівня емпатії у досліджуваних відбувається зростання рівня розвитку комунікативних здібностей, полегшується встановлення контактів із оточуючими та знижується рівень конфліктності і навпаки.

Також із зростанням показників загального рівня емпатії відбувається збільшення схильності досліджуваних до того, аби налагоджувати близькі та емоційні взаємини із достатньо великою кількістю людей, у той час у них відбувається і зростання вимог до оточуючих стосовно того ж таки налагодження емоційно насичених, близьких та із високим рівнем довіри міжособистісних стосунків і навпаки.

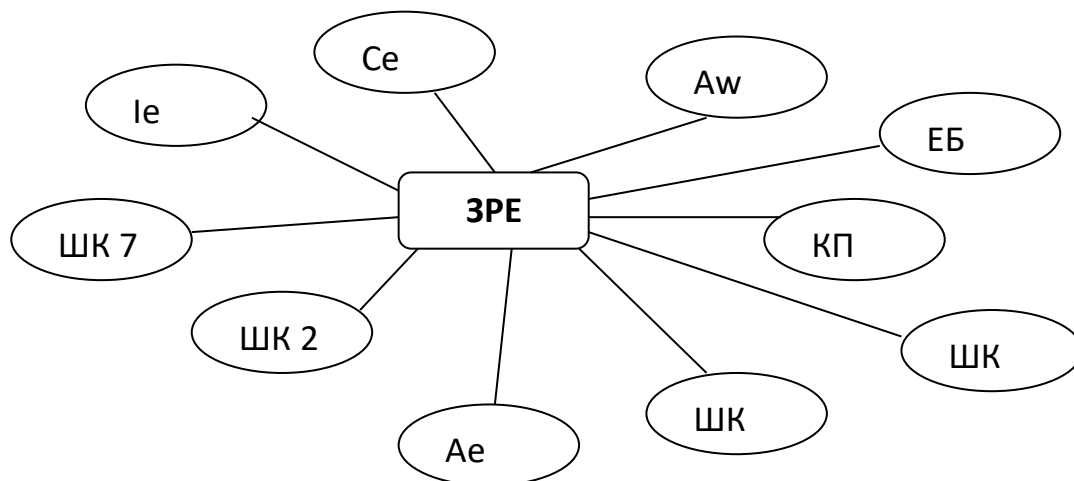

Рис. 2 Кореляційні зв'язки із шкалою загального рівня емпатії

Умовні позначення:

ЕБ – емоційне благополуччя, КП – комунікативний потенціал, ШК III – очікуване позитивне ставлення від інших, ШК IV – самоінтерес, ШК 2 – відношення інших, ШК 7 – саморозуміння, Ае – виражена поведінка у сфері афекту в міжособистісних взаєминах, Aw – поведінка у сфері афекту, якої потребує індивід від оточуючих у своїх міжособистісних взаєминах, інтенсивність якої буде для нього прийнятною, Се – виражена поведінка у сфері контролю в міжособистісних взаєминах, Ie – виражена поведінка індивіда у сфері включення.

Із зростанням показників загального рівня емпатії відбувається зростання готовності досліджуваних до того, аби у взаєминах із іншими людьми виконувати ведучу роль та брати на себе відповідальність із цим пов'язану і навпаки. Із зростанням показників загального рівня емпатії відбувається зростання тенденції досліджуваних до пошуку нових людей та нових знайомств, яка ґрунтується на відчуттях затишку, комфорту та задоволення, які виникають у досліджуваних у товаристві людей, під час спілкування із ними та навпаки.

Також можемо говорити і про те, що із зростанням показників загального рівня емпатії у досліджуваних відбувається зростання рівня емоційного благополуччя та навпаки. Із зростанням показників загального рівня емпатії у досліджуваних відбувається зростання

тенденції до очікування позитивного ставлення до себе з боку оточуючих їх людей, для них стає цікавим дослідження власних переживань, почуттів, думок та інших характеристик особистості, вони краще розуміють власні переживання та бажання, в основному позитивно ставляться до своєї особистості, приймаючи як її позитивні, так і негативні сторони та навпаки.

Показники шкали **особистісний адаптивний потенціал** корелюють із показниками таких шкал як: поведінка у сфері контролю, якої потребує індивід від оточуючих у своїх міжособистісних взаєминах, інтенсивність якої буде для нього прийнятною ($r=-0,33$), інтегральна шкала самоставлення ($r=0,38$), самоповага ($r=0,33$), аутосимпатія ($r=0,39$), самоприйняття ($r=0,41$), самоуправління та самопослідовність ($r=0,31$), самозвинувачення ($r=-0,57$), саморозуміння ($r=0,29$) (Рис. 3 Кореляційні зв'язки із шкалою особистісний адаптивний потенціал). Можемо говорити про те, що із зростанням рівня особистісного потенціалу досліджуваних відбувається зростання показників самоприйняття, тобто вони мають достатньо високу адекватну самооцінку, приймають різні вияви своєї індивідуальності (як позитивні, так і негативні), із цікавістю ставляться до власної особистості, вважають себе гідними поваги з боку оточуючих і поважають самі себе, вони починають краще розуміти власні переживання та думки, для них стає цікавим дослідження власної особистості у всіх її проявах. У той же час знижується рівень прояву негативних емоційних реакцій по відношенню до власної особистості, вони готові прийняти на себе відповідальність за власне життя та вважають себе достатньо потентними для того, аби контролювати події, які відбуваються із ними. Досліджувані достатньо адекватно оцінюють власні сили, здібності та можливості.

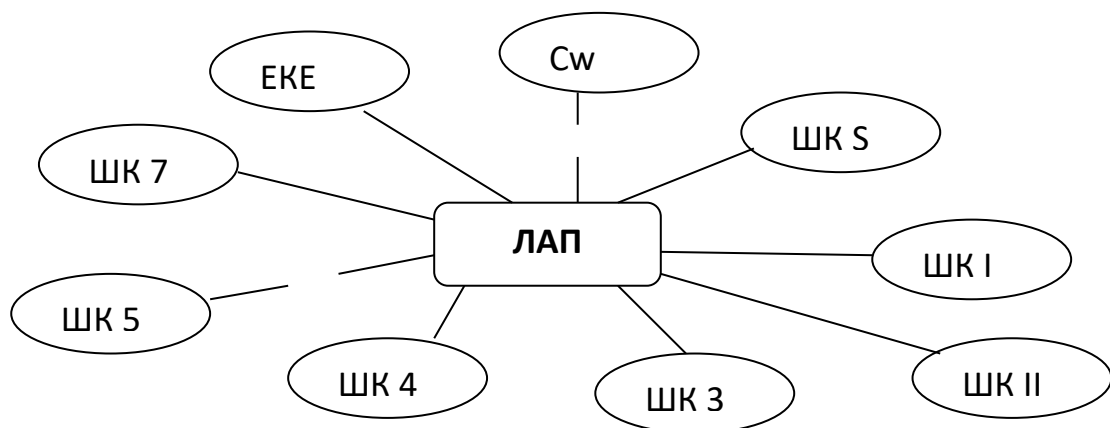

Рис. 3 Кореляційні зв'язки із шкалою особистісний адаптивний потенціал

Умовні позначення:

ЕКЕ – емоційний канал емпатії, Сw – поведінка у сфері контролю, якої потребує індивід від оточуючих у своїх міжособистісних взаєминах, інтенсивність якої буде для нього прийнятною, ШК S – інтегральна шкала самоствавлення, ШК I – самоповага, ШК II – аутосимпатія, ШК 3 – самоприйняття, ШК 4 - самоуправління, самопослідовність, ШК 5 – самозвинувачення, ШК 7 – саморозуміння.

Оскільки кореляційний аналіз не дає можливості визначити причинно-наслідковий зв'язок, то можемо говорити і про те, що зростання показників за названими шкалами так само може сприяти зростанню рівня особистісного адаптивного потенціалу досліджуваних.

Показники інтегративної шкали самоствавлення корелюють із такими шкалами як: суїцидальний ризик ($r=0,31$), комунікативний потенціал ($r=0,39$), проникаюча здатність емпатії ($r=-0,47$), емоційний канал емпатії ($r=0,32$), раціональний канал емпатії ($r=-0,26$), нервово-психічна стійкість ($r=0,28$), особистісний адаптивний потенціал ($r=0,38$), поведінка у сфері афекту, якої потребує індивід від оточуючих у своїх міжособистісних взаєминах, інтенсивність якої буде для нього прийнятною ($r=-0,28$) та виражена поведінка індивіда у сфері включення ($r=-0,45$) (Рис. 4 Кореляційні зв'язки із інтегральною шкалою самоствавлення).

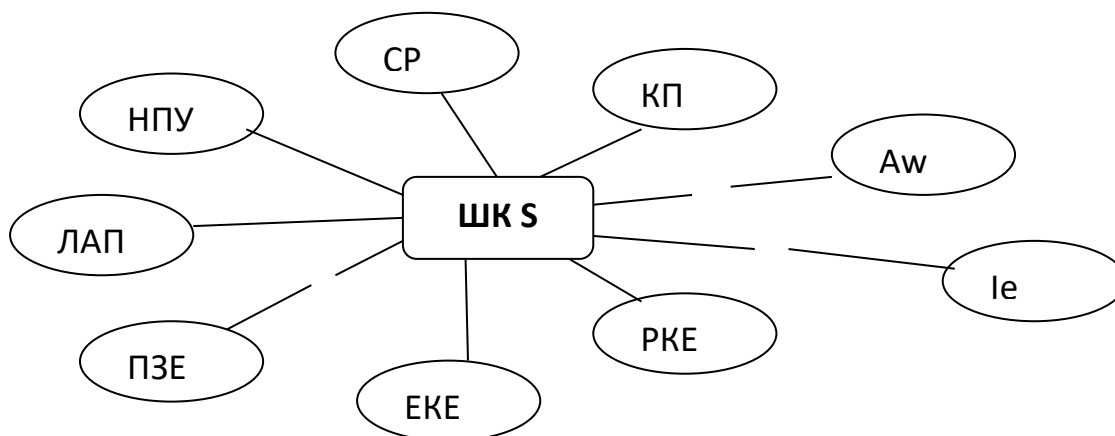

Рис. 4 Кореляційні зв'язки із інтегральною шкалою самоствавлення

Умовні позначення:

CP – суїцидальний ризик, KP – комунікативний потенціал, PKE – раціональний канал емпатії, EKE – емоційний канал емпатії, ПЗЕ – проникна здатність емпатії, ЛАП – особистісний адаптивний потенціал, НПУ – нервово-психічна стійкість, Aw – поведінка у сфері афекту, якої потребує індивід від оточуючих у своїх міжособистісних взаєминах, інтенсивність якої буде для нього прийнятною, Ie – виражена поведінка індивіда у сфері включення

Можемо сказати, що із зростанням показників інтегральної шкали самоствавлення відбувається зростання показників шкал особистісний адаптивний потенціал, нервово-психічна стійкість, емоційний канал емпатії, комунікативний потенціал, і навпаки: якщо зростають

показники за цими шкалами, буде зростати і показник інтегральної шкали самоствалення.

У той же час із зростанням показника за інтегративною шкалою самоствалення відбувається зниження показників за такими шкалами як проникаюча здатність емпатії, поведінка у сфері афекту, якої потребує індивід від оточуючих у своїх міжособистісних взаєминах, інтенсивність якої буде для нього прийнятною та виражена поведінка індивіда у сфері включення, і навпаки: якщо зростатимуть показники за цими шкалами показник інтегральної шкали самоствалення зменшуватиметься.

Висноки. Таким чином, підвищення рівня нервово-психічної стійкості, моральної нормативності, впевненості у собі, інтуїтивного рівня емпатії, проникаючої здатності в емпатії, саморозуміння, аутоемпатії у студентів корекційно-педагогічного спрямування, що сприятиме підвищенню у них рівня емоційного благополуччя.

Бібліографія

1. Данилова О.Ю. Психологические условия формирования эмоционального благополучия личности: автореф. дис. ... канд. психол. наук /Данилова О.Ю. [Новосибирск. гос. пед. ун-т]. – Новосибирск, 2006. – 23с.
2. Изард, К.Э. Эмоции человека/К.Э.Изард. – М., 1980. – 456 с.
3. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 783с.
4. Островська К. О. Особливості соціальної компетентності у дітей з різним рівнем аутизму / К. О. Островська // Практична психологія та соціальна робота : щоміс. наук.-практ. освітньо-метод. журн. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. : Социс-прес, 2013. – № 5. – С. 52–56.
5. Тарабакина Л. В. Эмоциональное здоровье школьника: теория и практика психологического сопровождения. дисс... на соискание учёной степени доктора психологических наук / Л. В. Тарабакина. – Нижний Новгород, 2000. – 324 с.
6. Шульженко Д.І. Професійна готовність студентів до корекційної роботи з аутичними дітьми / Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред.. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. – Вип. XII. Серія: соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2012. С. 440-445.
7. Rogers C.R. Empatic: an unappreciated way of being // The Counseling Psychologist. 1975. V. 5, N 2. P. 2 – 10.

References

1. Dany`lova O.Yu. Psy`xology`chesky`e uslovy`ya formy`rovany`ya emocy`onal`nogo blagopoluchy`ya ly`chnosty`: avtoref. dy`s. ... kand. psy`xol. nauk /Dany`lova O.Yu. [Novosy`by`rsk. gos. ped. un-t]. – Novosy`by`rsk, 2006. – 23s.
2. Y`zard, K.Э. Эмocy`y` cheloveka/К.Э. Y`zard. – М., 1980. – 456 s.
3. Y`t`y`n E.P. Эмocy`y` y` chuvstva. 2-e y`zd. – SPb.: Py`ter, 2008. – 783s.
4. Ostrovs`ka K. O. Osobly`vosti social`noyi kompetentnosti u ditej z rizny`m rivnem auty`zmu / К. О. Ostrovs`ka // Prakty`chna psy`xologiya ta social`na

robota : shhomis. nauk.-prakt. osvitr`o-metod. zhurn. / In-t psy`xologiyi im. G. S. Kostyuka APN Ukrayiny`. – K. : Socy`s-pres, 2013. – # 5. – S. 52–56.

5. Tarabaky`na L. V. Эmocы`onal`noe zdorov`e shkol`ny`ka: teory`ya y` prakty`ka psy`xology`cheskogo soprovozhdeny`ya. dy`ss... na soy`skany`e uchënoj stepeny` doktora psy`xology`chesky`x nauk / L. V. Tarabaky`na. – Ny`zhny`j Novgorod, 2000. – 324 s. **6. Shul`zhenko D.I.** Profesijna gotovnist` studentiv do korekcijnoyi roboty` z auty`chny`my` dit`my` / Zbirny`k naukovy`x pracz` Kam'yanecz`-Podil`s`kogo nacional`nogo universy`tetu imeni Ivana Ogiyenka / Za red.. O.V. Gavry`lova, V.I. Spivaka. – Vy`p. XII. Seriya: social`no-pedagogichna. – Kam'yanecz`-Podil`s`ky`j: Aksioma, 2012. S. 440-445.

7. Rogers S.R. Empatic: an unappreciated way of being // The Counseling Psychologist. 1975. V. 5, N 2. P. 2 – 10.